

JAGTEN PÅ DEN HISTORISKE JESUS

MEGASTJERNEN

Min far husker, præcis hvor han befandt sig, da han den 22. november 1963 hørte, at den amerikanske præsident John F. Kennedy var blevet skudt. Min mor husker, hvor hun stod, da hun hørte, at skuespilleren Richard Chamberlain fra tv-serien *Tornfuglene* var sprunget ud som bøsse. Selv husker jeg, hvor jeg var ved Berlinmurens fald i 1989, terrorengrebet mod World Trade Center i New York den 11. september 2001 og Brasiliens hjemmebanenederlag på 1-7 til Tyskland i semifinalen under VM i 2014.

Og så var der første gang, jeg hørte ordene ”Elsk jeres fjender, gør godt mod dem, der hader jer”. Jeg var konfirmand og gik mest op i karate, så ordene forekom mig naive. Ikke bare umulige, men også uretfærdige og samfundsnedbrydende. Og alligevel med så utroligt højt til loftet. *Som om fjendekærlighed var det naturligste af alt.*

Denne Tænkepause handler om Jesus. Historievidenskabens Jesus, de første kristnes Jesus, Bibelens Jesus og også lidt om *my personal Jesus* – som Depeche Mode sang i et af bandets største hits. Det var Jesus, der ifølge Mattæusevangeliet sagde ”Elsk jeres fjender”. Mere præcist

var det i Bjergprædikenen, som rummer mange af de mest kendte guldkorn, vi tillægger Jesus: om at skabe fred, om ikke at lade sig styre af penge, om ikke at bekymre sig for fremtiden, om ikke at dømme andre, om ikke at gengælde øje for øje, tand for tand, men at vende den anden kind til.

Talen har inspireret mennesker lige siden. For eksempel sagde Mahatma Gandhi, det moderne Indiens fader: ”Et øje for et øje gør hele verden blind”. Og digteren Benny Andersen gik stærkt ind for at vende den anden kind til – han havde bare ikke kinder nok. Jesus er ikke hvem som helst; han genkendes globalt. For kristne er han Guds søn og verdens frelser, for mange andre et kulturelt ikon.

”Følg mig”, sagde Jesus. I dag er der ingen, der har flere følgere end ham, ikke engang på Twitter. Ifølge *Guinness World Records* er Bibelen, der jo har Jesus som en af hovedpersonerne, historiens største bestseller. Den internationale tidsregning tæller årene fra Jesus Kristus’ fødsel. Og korset, som Jesus blev henrettet på, er et gigabrand. I den katolske verden hænger krucifikset på offentlige institutioner. Det pryder det danske flag og indersiden af det danske pas. Røde Kors uddeler nødhjælp under korsets tegn. Og hver søndag tilbedes Jesus Kristus på korset i alverdens kirker. Andre påkalder hans navn, når de har slået sig over fingrene. Ja, der er næppe noget sekund, hvor fadervorbønnen fra Bjergprædikenen ikke fremsiges et eller andet sted på kloden.

Jesus er et kulturelt spejl og pejlemærke. *What would Jesus do?*, spørger mange amerikanere, når de står i et moralsk dilemma. Jesus er alle vegne. Derfor er det også

helt misforstået, når Jehovas Vidner på gaden neden for mit kontor på Aarhus Universitet spørger: ”Har du fundet Jesus?” Ja, det har jeg da. Som om han skulle være blevet væk.

BEDRAGET OM JESUS

Men hvem var Jesus egentlig? Og har han overhovedet eksisteret? Litteraturmanden Georg Brandes mente det ikke. I 1925 udgav han *Sagnet om Jesus*, hvor han sammenlignede Jesus med Wilhelm Tell, en fiktiv schweizisk Robin Hood-type, ferm med sin armbrøst. Ifølge Brandes var Jesus fri fantasi, en sagnfigur opfundet af de første kristne.

Synspunktet flourer stadig på internettet. Men blandt historikere og bibelforskere, kristne eller ej, er der generel enighed: **Jesus af Nazaret er en historisk person**. Han var jøde og blev henrettet i Jerusalem af den romerske guvernør Pontius Pilatus, der regerede i Judæa i det sydlige Palæstina i årene 26-36 e.Kr. Med Palæstina mener jeg her landstriben på størrelse med Jylland, der ligger mellem Middelhavet og Jordanfloden.

Ganske vist har vi ikke noget skriftligt vidnesbyrd fra Jesus' egen hånd. Og øjenvidneberetninger har vi højst på anden hånd. De fire ældste evangelier om Jesus – dem, der også endte med at komme med i Det Nye Testamente i Bibelen – er næppe skrevet af øjenvidner, men af deres tilhængere. Som i så mange andre nyreligiøse bevægelser pressede behovet for at nedskrive historien sig først for alvor på, da generationen af førstehandsvidner begyndte at dø ud. Blandt de kristne skete det i 60'erne og 70'erne e.Kr.

De fire evangelier – Markus-, Matthæus-, Lukas- og Johannesevangeliet – blev formentlig skrevet i løbet af de følgende to-tre årtier. De er en slags Jesusbiografier, ikke historiske reportager fra ende til anden, men kristent farvede fortolkninger af den historiske Jesus. Deres mange indbyrdes uoverensstemmelser til trods er de alle enige om at forstå Jesus af Nazaret som en historisk person.

Ud over de fire første har vi kendskab til andre evangelier, som normalt dateres til cirka 150 e.Kr. og de følgende århundreder. Det er de såkaldt apokryfe evangelier, som oldkirken ikke optog i Det Nye Testamente. Thomasevangeliet, Petersevangeliet og Judasevangeliet hedder nogle af dem. Fravalget af dem fortæller i sig selv en spændende historie om de ideologiske kampe i oldkirken, men som kilder til den historiske Jesus er de ikke meget bevendt. Dertil er de for langt fra begivenhederne og ofte også afhængige af Bibelens fire evangelier.

Men sporet efter Jesus går længere tilbage end til de første evangelier. De ældste kristne tekster er Paulus' breve fra omkring år 50 e.Kr. Paulus var ellers først ivrig modstander af de kristne, men blev siden den vigtigste kristne forkynder i generationen efter Jesus.

Paulus skrev breve som Første Korintherbrev, Galaterbrevet og Romerbrevet til kristne grupper i Romerrigets større byer. De handler mest om Jesus' fortsatte, åndelige nærvær hos de kristne, men enkelte steder omtaler han også Jesus fra fortiden: Han blev født af en unavngivet jødisk kvinde, han underviste i Guds vilje med mennesker, og han holdt et særligt afskedsmåltid med sine nærmeste

12 tilhængere, disciplene, inden han blev korsfæstet af romerne.

Paulus forudsætter tydeligvis, at Jesus' historiske eksistens er alment kendt. Desuden meddeler han, at han få år efter Jesus' død selv har mødt nogle af hans disciple og Jakob, Jesus' egen bror. Og **mon ikke Jakob havde sagt det, hvis hans bror ikke havde eksisteret?**

Endelig findes der enkelte eksterne kilder skrevet af ikke-kristne forfattere. De har naturligvis en særlig vægt, for de har sikkert færre aktier i foretagendet end de kristne. Dermed bliver det for alvor svært at hævde, at Jesus er undfanget ved en kristen konspiration. I to tekster på latin fra begyndelsen af 100-tallet optræder Jesus i en bisætning under tilnavnet Kristus. De er skrevet af de romerske forfattere Tacitus og Sveton. Men den vigtigste eksterne kilde er historieskriveren Flavius Josefus. Hvis altså hans tekst overhovedet er ægte.

DEN FØRSTE MONTY PYTHON

Josefus var kejser Vespasians præmiejøde. Kejseren havde taget ham til fange i løbet af romernes krig mod jøderne i årene 66-70 e.Kr. Baggrunden for krigen var, at romerne i år 63 f.Kr. havde koloniseret Palæstina, hvilket førte til mange års spredt konflikt mellem det romerske imperiums lokale repræsentanter og jødiske militante oprørsgrupper. Allerede på Jesus' tid var der spændinger i luften, og krigen var deres kulmination.

Da Vespasian tog Josefus som krigsfange, var Vespasian endnu kun general. Men Josefus spåede ham en gylden,

kejserlig fremtid, og Josefus fik ret. I løbet af krigen blev Vespasian kåret til romersk kejser, og manden var åbenbart til fals for smiger, for han gjorde hurtigt Josefus til hofhistoriker. På den måde blev en jødisk oprører, der hed Josef, til romerske Josefus.

Josefus er den tidligste ikke-kristne forfatter, der omtaler Jesus. Han skrev sine værker i 70'erne til 90'erne e.Kr., mens også de fire evangelieforfattere sad og skrev. I det hele taget er Josefus vores bedste kilde til jødedommens historie på Jesus' tid. Monty Python, den britiske komediegruppe, må have nærlæst ham, inden de i 1979 lavede satirefilmen *Life of Brian*. Filmens billede af jødedommens utallige stridende fraktioner svarer i hvert fald godt til Josefus' skildring af de interne og eksterne jødiske spændinger på Jesus' tid.

Josefus nævner Jesus to gange i sit værk, *Jødernes Gamle Historie*. Første gang beskriver han Jesus som en vismand og mirakelmager, der levede på Pilatus' tid. Fint nok. Men så begynder Josefus at kalde Jesus for Kristus, dvs. messias eller befrierkongen, og fortæller, at han genopstod fra de døde på den tredje dag. Sig mig, er Josefus pludselig blevet kristen Jesustilhænger? Det kan da ikke passe.

De fleste forskere mener derfor, at dette vidnesbyrd hos Josefus, det såkaldte *Testimonium Flavianum*, udgør en senere kristen tilføjelse i Josefus' tekst, enten delvist eller i sin helhed. Kristne munke i middelalderen må have pyntet på eller ligefrem opfundet teksten. Måske for at få verdens frelser til at fylde lidt mere i den jødiske historie.

Der er til gengæld en anden passage hos Josefus, som